

**Základní škola a mateřská škola Ostrava Bělský Les,  
B. Dvorského 1, příspěvková organizace**

# Program proti šikaně

Program je zpracován v souladu s metodickým pokynem MŠMT k prevenci a řešení šikany mezi žáky škol a školských zařízení č. j. 21149/2016.

**Cílem programu** je vytvořit ve škole bezpečné respektující a spolupracující prostředí. Důležité je zaměřit se na oblast komunikace a vztahů mezi žáky ve třídách, a to bez ohledu na to, zda tam k projevům šikany již došlo či ne. Tento krizový plán eliminuje či minimalizuje škody v případě, že k šikanování ve školním prostředí dojde.

### Charakteristika šikanování

Šikana je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrožit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené, obvykle opakované užití násilí vůči jedinci nebo skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.

### Formy šikany

- **verbální** šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (součástí je i kyberšikana, děje se pomocí ICT technologií).
- **fyzická** šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti).
- **smišená** šikana, kombinace verbální a fyzické šikany (násilné a manipulativní příkazy).

### Fáze šikany:

1. **Zrod ostrakismu** – mírné převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben, ostatní se s ním nebaví, pomlouvají ho.
2. **Fyzická agrese a přitvrzování manipulace.** V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z těžké písemky, z konfliktu s učitelem nebo jen z toho, že je chození do školy obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se fyzická agrese.
3. **Vytvoření jádra.** Dá se nazvat obdobím zlomu, kdy se ostatní slabšího zastanou a dají najevo netoleranci takového chování ve třídě nebo se naopak docela stáhnou do pozadí a šikanující skupina dětí dostane „zelenou“, do té chvíle ještě nevinné žertování se změní v jasnou šikanu
4. **Většina přijímá normy.** Násilí se stupňuje, šikanované dítě trpí stále více a i ostatní děti ve třídě žijí v jakémsi oparu strachu a jsou rády, že na ně nedošlo. Namlouvající si pocit, že ony za nic nemůžou je mylný, neuvědomují si, že mlčením vyjadřují souhlas s bezprávím, které se v jejich třídě odehrává. Mnohdy i mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě, aktivně se účastní týrání a prožívají při tom uspokojení.
5. **Totalita – dokonalá šikana.** Opakované, dlouhodobé, fyzické týrání, násilí jako normu přijímají všichni členové skupiny. Žáci jsou rozdělení na dvě skupiny – jedni mají všechna práva, druzí nemají žádná práva (otrokáři a otroci)

### Preventivně výchovná činnost školního metodika prevence (ŠMP):

- vytváří a koordinuje program proti šikaně
- spolupracuje s TU a vedením školy při řešení krizových situací,
- spolupracuje s okresním metodikem prevence, zdravotnickými zařízeními nebo psychology, Policií ČR, OSPOD,
- zajišťuje aktivity pro žáky ve spolupráci s dalšími organizacemi (Pavučina, Škola osobního života, Městská policie, Policie ČR)

### Preventivně výchovná činnost učitelů

- pracovníci školy znají důležitost prevence (vytváření zdravého a bezpečného prostředí)
- uplatňují zvolené postupy a metody při zjištění a řešení problému.
- vědí, jak vypadají příznaky nezdravých vztahů, vhodně na ně reagují.
- znají 5 fází průběhu šikany, uvědomují si důležitost vzájemné komunikace, pracují s pravidly.
- informují rodiče i žáky, na koho se mohou v případě potřeby obrátit (TU, metodik prevence, výchovní poradci, vedení školy).
- ve spolupráci s ŠPP řeší okamžitě projevy sociálně patologického chování ve škole.
- vnímají nutnost vytvoření bezpečného prostředí. Podle možnosti svého předmětu zařazují prvky o bezpečném chování, rozvoj pozitivních vztahů do svých předmětů, působí pozitivně na žáky, budují příznivé klima ve třídách, vedou žáky ke slušnému chování
- umožňují rozvoj vzájemné spolupráce.
- vytvářejí spolu se žáky pravidla chování ve třídním kolektivu.
- snaží se vyhýbat technikám a metodám, které vytvářejí napětí mezi žáky – např. ironizování, zesměšňování, vytváření stresového prostředí
- pilířem prevence jsou především výchova ke zdraví, výchova k občanství, rodinná výchova, občanská výchova, tělesná výchova, výtvarná výchova, český jazyk, dějepis atd.

### Preventivně výchovná činnost žáků

- s třídními kolektivy se pracuje na vybudování pozitivních vzájemných vztahů
- nástrojem a místem uskutečňování jsou především třídnické hodiny, ale i společné pobyty žáků na adaptačních kurzech, na lyžařských kurzech nebo ve školách v přírodě
- žáci vědí, co je a co není šikana, jak se zachovat, když jsou svědkem nějaké události

## Prevence v třídnických hodinách

Diskuse se žáky na téma šikana, například:

- co je a co není šikana
- co je a co není žalování
- jakým vhodným způsobem se zastat oběti a vyhledat pomoc
- znají svého metodika prevence a výchovného poradce, vědí, kde ho mohou vyhledat
- vědí, že neohlášení nevhodného chování nějakého jedince vůči oběti je porušení pravidel

## Krizový plán

### Počáteční šikana

1. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi (spolupráce učitele, metodika prevence, výchovného poradce, třídního učitele nebo vedení školy)
2. oslovení vedení školy se žádostí o takové přeorganizování rozvrhu, aby zainteresovaní učitelé mohli postupovat podle následujících kroků
3. nalezení vhodných svědků
4. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů!)
5. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi
6. informování rodičů o vzniklé situaci a dohoda o osobním kontaktu na pohovoru, výchovné komisi apod.

### Pokročilá šikana

Sem patří řešení případů pokročilé a nestandardní šikany, např. výbuchu skupinového násilí vůči oběti. S tímto plánem jsou vždy na začátku školního roku prokazatelně seznámeni žáci (přiměřeně jejich věku – od 1. tříd počínaje) a jejich zákonní zástupci.

Na řešení pokročilé šikany spolupracuje více odborníků, například třídní učitel, výchovný poradce, ŠMP, ředitel školy, specialista na problematiku šikanování ze servisního střediska – PPP, středisko výchovné péče, policista (nejlépe odborník zaměřený na problematiku kriminality mládeže), sociální kurátor.

1. překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti, izolace šikanovaného žáka od agresorů
2. domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování (spolupráce s užším týmem – bezprostřední informování vedení školy a okamžité svolání týmu, případná intervence externích odborníků – sociální kurátor, odborník z řad PPP)
3. zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi - izolace agresorů a zabezpečení jejich dozoru
4. pokračující pomoc a podpora oběti (zprostředkovat jí péči PPP, klinického psychologa, atp.)
5. nahlášení policii
6. vlastní vyšetřování
7. spolupráce s rodiči
8. výchovná opatření

### **Další práce s agresory**

- jeho náhled na vlastní chování
- motivy jednání
- rodinné prostředí
- v případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů

### **Potrestání agresorů**

Pro potrestání agresorů lze užít i následující běžná výchovná opatření:

- napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele
- snížení známky z chování
- převedení do jiné třídy, doporučení změny školy

### **Spolupráce se zákonnými zástupci**

Škola se snaží o vybudování partnerských vztahů se zákonnými zástupci zejména těmito prostředky:

- **Třídní schůzky**
- **Konzultačních hodin pro zákonné zástupce v odpoledních hodinách**
- **www stránky školy**
- **Vzájemné informování:**
  - ze strany školy, když se šikana objeví
  - ze strany rodičů (zákonných zástupců) v případě, že zpozorují nějaký problém

### **Spolupráce s jinými institucemi**

a orgány, zejména s následujícími:

- pedagogicko-psychologická poradna
  - orgán sociálně právní ochrany dítěte,
  - Policie ČR
  - případně s organizacemi specializujícími se na prevenci a řešení šikany.
1. Dojde-li k závažnějšímu případu šikánování nebo při podezření, že šikánování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, ředitel školy oznámí tuto skutečnost Policii ČR
  2. Ředitel školy oznámí orgánu sociálně právní ochrany dítěte skutečnosti, které ohrožují bezpečí a zdraví žáka. Pokud žák spáchá trestný čin, popř. opakovaně páchá přestupky, ředitel školy zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dítěte bez zbytečného odkladu.

28. 8. 2020

Zpracovala Ilona Adámková, školní metodik prevence